

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

УДК 351.851:377]:005.412- 021.387

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2024-2.11>

Надія ВАСИЛЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, завідувача кафедри управління та адміністрування, Комунальний вищий навчальний заклад «Вінницька академія безперервної освіти»

nadezhdavasilenko2016@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1087-4591

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті обґрунтовано теоретико-методичні основи публічного управління та адміністрування у системі професійної (професійно-технічної) освіти та запропоновано механізми щодо її функціонування в умовах реформування та модернізації освітньої галузі, децентралізації управління, становлення державно-громадського управління освітою України. Зауважено, що саме теоретичні аспекти формування професійної (професійно-технічної) освіти складають основу регіонального рівня в умовах сталого розвитку суспільства.

Мета статті полягає у визначенні теоретико-методичних основ публічного управління та адміністрування у системі професійної (професійно-технічної) освіти в умовах сталого розвитку.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні таких методів, як аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. Автор зауважує, що методами проведення дослідження під час вивчення та аналізу змісту формування професійної (професійно-технічної) освіти можуть бути в умовах публічного управління: обговорення; тестування; опитування; спостереження за освітнім процесом у закладах освіти. Акцентується увага на тому, що делегування все більших повноважень публічного управління об'єктивно вимагають посилення основ формування професійної (професійно-технічної) освіти.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що автор досліджує та звертає увагу на те, що за допомогою визначення основних факторів, які перешкоджають розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в умовах сталого розвитку суспільства, а саме: невідповідності якості підготовки кваліфікованих робітників сучасним вимогам роботодавців; необхідності унормування передачі більшості державних повноважень на регіональний рівень управління ринком праці можна покращити освіту за рахунок впровадження нової системи надання послуг професійної (професійно-технічної) освіти, яка заснована на принципах партнерства і розширення співпраці з роботодавцями та місцевою громадою.

Висновки. Таким чином доведено, що визначенні теоретико-методичних засад публічного управління та адміністрування в системі професійної (професійно-технічної) освіти в умовах сталого розвитку є основою для ефективного управління освітою та забезпечує збалансований розподіл повноважень та відповідальності органів управління освітою на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

Ключові слова: автономія, воєнний стан, децентралізація, диверсифікація, професійна (професійно-технічна) освіта, механізми, освіта, самоврядування, ринок освітніх послуг, сталий розвиток, публічне управління та адміністрування.

Nadiya VASYLENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Management and Administration, Public Higher Educational Establishment "Vinnytsia Academy of Continuing Education"

nadezhdavasilenko2016@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1087-4591

MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL-TECHNICAL) EDUCATION IN CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. The article substantiates the theoretical and methodological foundations of public management and administration in the system of professional (vocational-technical) education and proposes mechanisms for its functioning

in the conditions of reform and modernization of the educational sector, decentralization of management, and the formation of state-public management of education in Ukraine. It was noted that it is the theoretical aspects of the formation of professional (vocational-technical) education that form the basis of the regional level in the conditions of sustainable development of society.

The purpose of the article is to determine the theoretical and methodological foundations of public management and administration in the system of professional (vocational-technical) education in the conditions of sustainable development.

The research methodology is based on a combination of such methods as analysis, synthesis, comparison and generalization. The author notes that the methods of conducting research during the study and analysis of the content of the formation of professional (professional-technical) education can be in the conditions of public administration: discussion; testing; poll; observation of the educational process in educational institutions. Emphasis is placed on the fact that the delegation of ever-increasing powers of public administration objectively requires the strengthening of the foundations of the formation of professional (vocational – technical) education.

The scientific novelty of the work lies in the fact that the author investigates and draws attention to the fact that by identifying the main factors that hinder the development of professional (vocational-technical) education in the conditions of sustainable development of society, namely: the inconsistency of the quality of the training of qualified workers with the modern requirements of employers ; of the need to normalize the transfer of most state powers to the regional level of labor market management, education can be improved by implementing a new system of providing professional (vocational-technical) education services, which is based on the principles of partnership and expanding cooperation with employers and the local community.

Conclusions. Thus, it has been proven that the determination of the theoretical and methodological foundations of public management and administration in the system of professional (vocational and technical) education in conditions of sustainable development is the basis for effective management of education and ensures a balanced distribution of powers and responsibilities of education management bodies at the national, regional and local levels.

Key words: autonomy, martial law, decentralization, diversification, professional (vocational-technical) education, mechanisms, education, self-government, market of educational services, sustainable development, public management and administration.

Постановка проблеми. У нових умовах сталого розвитку суспільства перед галуззю освіти стоять нові масштабні завдання, пов'язані саме з необхідністю підготовки публічного фахівця, конкурентоздатного у XXI столітті. Тому сучасна професійна (професійно-технічна) освіта має спрямувати зусилля, пов'язані саме з необхідністю застосування в освітньому середовищі управлінських та педагогічних інновацій, новітніх виробничих технологій, нових освітніх професійних програм, розроблення моделі конкурентноспроможного фахівця та орієнтовані саме на підвищені вимоги роботодавців. Усе це вимагає інноваційних підходів до публічного управління, адміністрування та розвитку професійної (професійно-технічної) освіти України.

Дослідники зазначають, що сучасна професійна (професійно-технічна) освіта України в умовах глибоких трансформаційних змін характеризується новими підходами, а саме: оптимізацією та децентралізацією управління з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; розширенням повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування шляхом створенням і збільшенням функцій регіональних рад професійної (професійно-технічної) освіти; диверсифікацією джерел фінансування з нала-

годженням взаємодії закладів з роботодавцями, поширенням інноваційних засад організації освітнього процесу. зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас для інноваційного розвитку вітчизняної професійної (професійно-технічної) освіти важливе значення має: невідкладне прийняття Закону України «Про професійну освіту» спрямований на приведення цієї освіти у відповідність до сучасних вимог [5; 8].

Актуальність проблеми дослідження. Розвиток економіки нашої держави в умовах сталого розвитку залежить від від фахівців, підготовка яких здійснюється в системі професійної (професійно-технічної) освіти. Разом з тим значні трансформації щодо структури та змісту освіти за роки незалежності, а саме: скорочення мережі та контингенту учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти; повільне оновлення переліку напрямів професійної підготовки; зменшення обсягів державного і регіонального замовлень; недостатнє фінансування професійної (професійно-технічної) освіти; зниження якості професійної підготовки фахівців, яка не повною мірою відповідає вимогам сучасного ринку праці, ускладнюють розвиток галузі та потребують суттєвих змін в управлінні професійною (професійно-технічною) освітою та розподілі повноважень між цен-

тральним, регіональним та місцевим рівнями. Необхідним є вдосконалення організаційної, академічної, кадрової та фінансової складових структури професійної (професійно-технічної) освіти в цілому в умовах публічного управління.

Актуальним залишається створення державних стандартів на засадах компетентнісного підходу, підвищення престижності професійної (професійно-технічної) освіти в суспільстві. Потребує вдосконалення реалізації державна політика на ринку освітніх послуг. Це визначає необхідність детального наукового аналізу щодо публічного управління та адміністрування в системі професійної (професійно-технічної) освіти та визначення перспектив управління її розвитком в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз основних досліджень та публікацій показує, що питаннями управління освітою опікувались такі вчені, як Ю. Алексеєв, В. Андрущенко, В. Биков, Н. Василенко, Т. Десятов, Н. Діденко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, І. Зязюн, К. Корсак, В. Кремень, С. Крисюк, Т. Лукіна, В. Луговий, В. Майборода, С. Майборода, С. Ніколаєнко, Н. Нижник, В. Пікельна, Н. Протасова, О. Савченко, які висвітлювали різні теоретичні і практичні аспекти освітньої галузі. Питання управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти вивчали такі автори як: Ю. Вітренко, Ю. Кравець, М. Кучинський, А. Луцька, Н. Ничкало, В. Новіков, В. Олійник, В. Радкевич, Л. Сергєєва, В. Стельмашенко, В. Супрун, Л. Сушенцева, О. Щербак та інші. Разом з тим, незважаючи на інтерес науковців до питання управління професійною (професійно-технічною) освітою, теоретичні та методологічні розробки в цій сфері необхідно поглибити, враховуючи необхідність структурної, організаційної, змістовної та фінансово-економічної перебудови системи професійної (професійно-технічної) освіти в контексті здійснення реформ та модернізації освітньої галузі, що відбуваються та плануються в системі освіти України. Сукупність визначених проблемних питань обумовила вибір теми статті.

Мета статті полягає у визначенні теоретико-методичних основ публічного управління та адміністрування в системі професійної (професійно-технічної) освіти в умовах сталого розвитку.

Виклад результатів дослідження. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду показав, що розвиток галузей економіки України залежить від виробничого персоналу, підготовка якого здійснюється в системі професійної (професійно-технічної) освіти. Водночас, невідповідність якості фахівців зростим вимогам матеріального виробництва визначається недостатньою мотивацією соціальних партнерів до участі в освітньому процесі, що вимагає модернізацію професійної (професійно-технічної) освіти, особливо в сучасних умовах реформування освітньої галузі України та децентралізації управління [4; 5].

Практика та досвід управління закладом освіти надали можливість визначити напрями модернізації регіональної професійної (професійно-технічної) освіти: науково обґрунтовання теоретичних та методичних засад; забезпечення відповідного науково-методичний супроводу професійної підготовки фахівців; визначення форм впровадження сучасних педагогічних систем, інноваційних технологій; розроблення методик підготовки кваліфікованого виробничого персоналу, розроблення і впровадження сучасних моделей управління та фінансування, розвитку співпраці з соціальними партнерами та виробництвом.

Вивчення теоретико-методичних засад показало, що повільне оновлення переліку напрямів модернізації регіональної професійної (професійно-технічної) освіти, зменшення обсягів замовлення на підготовку кадрів та їх фінансування, а також низька якість професійної підготовки, ускладнюють розвиток галузі та потребують суттєвих змін в регулюванні та адмініструванні професійною (професійно-технічною) освітою у більш широкому спектрі дій, розподілі повноважень між центральним, регіональним та місцевим рівнями, оскільки охоплюють зацікавлені сторони всього суспільства [4; 6].

Дослідження проблем публічного управління показало, що децентралізація управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти тісно пов'язана з державною регіональною політикою, є її складовою і водночас важливим чинником розвитку цієї системи, що спрямована на реалізацію головного завдання регіональної політики держави – досягти балансу між її інтересами та інтересами розви-

тку регіонів, забезпечити підготовку кваліфікованих працівників у відповідності до потреб громади. Безперечно, для провадження національної реформи децентралізації потребує удосконалення законодавча база актів, які регламентували діяльність місцевих громад, яким були передані функції з управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти та відповідного їхнього фінансового забезпечення з місцевих бюджетів [4; 5; 6].

Ми прийшли до думки, що фактично спостерігається неузгодженість місцевої політики з реальними потребами територіальних громад, відчуваються труднощі у фінансуванні закладів професійної (професійно-технічної) освіти як результат молодь не може вільно обирати місце навчання, професію та заклад освіти. Тому, в умовах економічної нестабільності перехід закладів професійної освіти у комунальну власність можливий лише при збереженні державних субвенцій на їх утримання і розвиток, та має передбачати фінансування закладів професійної освіти із бюджетів різних рівнів і джерел [8].

Закономірно, що набуває актуальності питання унормування передачі більшості державних повноважень на регіональний рівень управління. Разом з тим, слід сформулювати ефективно діючий механізм державної влади, а подальшими кроками можуть бути формування управлінської горизонталі й надання абсолютних прав і свобод громадам та іншим утворенням громадян [3], які будуть корисними для розвитку в цілому освіти в регіоні. Стратегічне планування в умовах сталого розвитку, є передумовою формування спроможної освітньої мережі, яка має бути частиною стратегічного плану розвитку громад в регіоні [2; 4].

Проведені нами дослідження свідчать, що розвиток послуг професійної (професійно-технічної) освіти має певні ризики, до яких відносяться питання управління та адміністрування в системі професійної (професійно-технічної) освіти; розбалансованість в управлінні закладами професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема і проблеми неналежного їх фінансування та матеріально-технічного забезпечення, оформлення необхідної документації під час передачі закладів професійної (професійно-технічної) освіти у комунальну власність тощо.

Цілком очевидно, що формування територіальних громад, регіоналізація професій-

ної (професійно-технічної) освіти вимагають істотного підвищення ефективності управління освітніми системами, передусім, з позицій гарантування якості освіти. Майже усі реформи децентралізації визначають поліпшення якості як пріоритетний напрям.

Отже, очікується, що можливість приймати рішення ближче до рівня закладів професійної (професійно-технічної) освіти допоможе краще адаптувати освітні програми до регіональних, місцевих умов, сприятиме більшій відповідальності, підсилить мотивацію здобувачів освіти та викладачів, сприятиме участі у освітньому процесі батьків та підвищить готовність громади, суб'єктів господарювання брати участь у фінансуванні закладів освіти [7].

Разом з тим територіальні громади у перехідному періоді мають бути готовими до активної співпраці щодо збереження та утримання закладу професійної (професійно-технічної) освіти з малим контингентом здобувачів для організації подальшої професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації, щоб надати здобувачу професійної (професійно-технічної) освіти належні кваліфікацію та компетентності для забезпечення його гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається в кожному районі, місті, селищі, селі [3].

З огляду на сучасну професійну парадигму теоретико-методичного обґрунтування мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти потребує оптимізації на основі структурування переліку робітничих професій. Нині їх кілька сотень, що не відповідає завданню створення інтегрованих, широко профільних професій. Зараз зміни на ринку праці пов'язуються із появою принципово нових професій і спеціальностей (зокрема, інтегрованих і укрупнених) [6].

Своєю чергою, запровадження в рамках реформи системи професійної (професійно-технічної) освіти регіонального замовлення, дозволить максимально поєднати вимоги роботодавців та освітні можливості. Не менш важливо створити сучасну систему податкових і фінансово-кредитних механізмів для залучення коштів роботодавців, приватного сектора в інвестування розвитку професійної (професійно-технічної) освіти, яка передбачено Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття») [1].

У європейських країнах програми професійного навчання засновуються на широкій трактовці освітніх стандартів, які ґрунтуються на професійних компетенціях. Як свідчать проведені нами дослідження, стратегічне бачення регіонального розвитку та держави в цілому полягає в розв'язанні наявних проблем шляхом використання внутрішніх та зовнішніх можливостей регіонів і територій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, обґрунтування теретико-методичних засад показало, що перш за все, необхідним є збалансування обсягів підготовки, зайнятості та попиту щодо загальнодержавних потреб в розрізі кожного регіону на професійну підготовку виробничого персоналу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти з відповідним формуванням показни-

ків державного та регіонального замовлення, а також формування оптимальної їх мережі, складу контингенту здобувачів освіти та педагогічного персоналу. Крім загальнодержавних документів, це має відображатися як у стратегічних документах громади, так і у формуванні місцевого замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів.

Безумовно, в умовах розвитку та підвищення ефективності державного управління в галузі освіти, головним завданням реформування публічного управління та адміністрування постає розроблення Концепції управління професійною освітою в Україні та науково-практичних рекомендацій щодо створення цілісної національної системи професійної освіти, яка відповідає другому – п'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кабінет Міністрів України. (1993, Листоп. 03). Постанова № 896 «Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>.
2. *Верховна Рада України.* (2015, Лют. 15). Закон № 156-VIII «Про засади державної регіональної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
3. *Верховна Рада України.* (2017, Верес. 05). Закон № 2145-VIII «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Модернізація змісту професійної освіти і навчання: теорія і практика: монографія / авт. кол. М. А. Вайнтрауб, А. М. Романова, І. А. Мося, Я. Ю. Білоконь та ін., М. А. Вайнтрауб, Ред. Київ, Україна: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2015, 328 с.
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія; В. Г. Кремень, Ред. Київ, Україна: КОНВІ ПРІНТ, 2021, 384 с. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>.
6. Новіков В.М. «Розвиток професійно-технічної освіти в умовах децентралізації системи управління в Україні». *Демографія та соціальна економіка*, 2017. № 2(30), с. 126–137.
7. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект: навч.-наук. вид. / Н. Г. Протасова, В. І. Луговий, Ю. О. Молчанова [та ін.]; Н. Г. Протасова, Ред. Київ-Львів, Україна: НАДУ, 2012, 456 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/43149163-90e1-4bdb-a2f2-d04dd0c9cbc9.pdf.
8. Супрун В.В., Максимчук В.В. «Децентралізація та оптимізація управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою України». *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Управління та адміністрування»*, 2017. Вип. 4/5(33/34), 112 с., с. 60–92.

REFERENCES:

1. Postanova Kabinet Ministriv Ukrainy. (1993). Pro Derzhavnu natsionalnu prohramu "Osvita" (Ukraine XXI stolittia) [Cabinet of Ministers of Ukraine. (1993, November 03). Resolution No. 896 "On the State National Program "Education" (21st century Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy "Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky" (2015) [Verkhovna Rada of Ukraine. (2015, February 15). Law No. 156-VIII "On the principles of state regional policy"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy "Pro osvitu". (2017) [Verkhovna Rada of Ukraine. (2017, September 05). Law No. 2145-VIII "On Education"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
4. Vaintraub, M.A., Romanova, A. M., Mosia, I.A., Bilokon, Ya.Yu., et al. (2015). Modernizatsiia zmistu profesiinoi osvity i navchannia: teoriia i praktyka [Modernization of the content of professional education and training: Theory and practice]. In M. A. Vaintraub (Ed.), Monohrafiia (p. 328). Kyiv, Ukraine: TOV "NVP Polihrafservis" [in Ukrainian].
5. Anishchenko, O.V., Bazeliuk, N.V., Berezivska, L.D., Bekh, I.D., Bykov, V.Yu., Boiko, A.E., Vashulenko, O.P., Verbytskyi, V.V., Vitrenko, Yu.M., Vorona, V.O., Havrysh, N.V., Halchenko, M.S., Hordiienko, V.P., Hudyma, I.M., Dzhurylo,

A.P., Dovbyshchenko, V.I., Drach, I.I., Yershova, L.M., Zhylyayev, I.B., ... Yaroshenko, O.H. (2021). *Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini (Do 30-richchia nezalezhnosti Ukrainy): Monohrafiia* [National report on the state and prospects of education development in Ukraine (To the 30th anniversary of Ukraine's independence): Monograph] (V. H. Kremen, Ed.). Kyiv, Ukraine: KONVI PRINT. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua> [in Ukrainian].

6. Novikov, V.M. (2017). *Rozvytok profesiino-tekhnichnoi osvity v umovakh detsentralizatsii systemy upravlinnia v Ukraini* [Development of vocational education under the conditions of decentralization of the management system in Ukraine]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 2, 126–137. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2017_2_11 [in Ukrainian].

7. Protasova, N.H., Luhovyi, V.I., Molchanova, Yu.O., et al. (2012). *Reformuvannia osvity v Ukraini: derzhavno-upravlinskyi aspekt* [Education reform in Ukraine: Public administration aspect]. In N. H. Protasova (Ed.), *Navch.-nauk. vyd.* (p. 456). Kyiv-Lviv, Ukraine: NADU. Retrieved from: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/43149163-90e1-4bdb-a2f2-d04dd0c9cbc9.pdf [in Ukrainian].

8. Suprun, V.V., & Maksymchuk, V.V. (2017). *Detsentralizatsiia ta optymizatsiia upravlinnia profesiinoiu (profesiino-tekhnichnoiu) i fakhovoiu predvyshchoiu osvitoiu Ukrainy* [Decentralization and optimization of management of professional (vocational-technical) and pre-higher education in Ukraine]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity. Seriia: Upravlinnia ta administruvannia*, 4–5, 60–92. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpoupra_2017_4-5_7 [in Ukrainian].